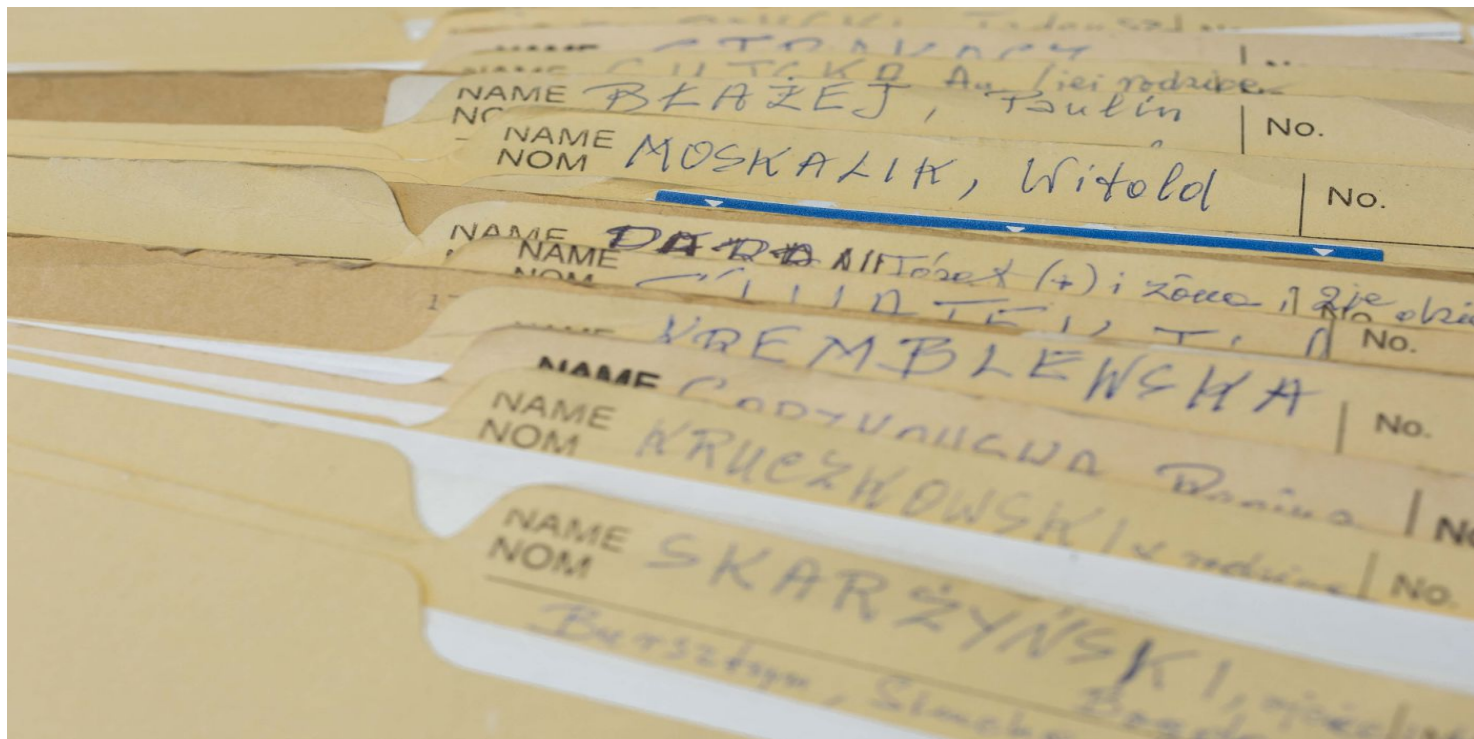

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polacy-ratujacy-zydow/99714,Anna-Poray-Wybranowska-Zachowac-slad.html>

Korespondencja dotycząca Polaków ratujących Żydów podczas II wojny światowej. Fot. AIPN

ARTYKUŁ

Anna Poray-Wybranowska. Zachować ślad

Autor: ROBERT BULIŃSKI 23.03.2023

Anna Poray-Wybranowska, polska działaczka społeczna na emigracji, przez wiele lat zajmowała się dokumentowaniem relacji o pomocy udzielanej ludności żydowskiej przez Polaków podczas II wojny światowej.

Anna Poray-Wybranowska urodziła się 19 lutego 1910 r. w Ściborzycach, w arystokratycznej rodzinie Chościak-Popielów. Lata dziecięce spędziła w majątku Kostrzynek-Mościska. W latach 1928-1937 uczyła się w

prywatnym gimnazjum Najświętszego Serca Jezusowego w Polskiej Wsi w Wielkopolsce, gdzie należała do harcerstwa. Po otrzymaniu matury rozpoczęła naukę języka niemieckiego i gospodarstwa w Gdańsku.

Czas wojny i tułaczki

W 1938 r. wyjechała do Belgii, gdzie podjęła studia w Katolickiej Szkole Pracy Społecznej w Brukseli. W sierpniu 1939 r. powróciła do Polski. Podczas wojny obronnej 1939 r. pełniła ochotniczo funkcję łączniczki i sanitariuszki w trakcie oblężenia Warszawy. W grudniu 1939 r. wyjechała do Włoch jako opiekunka dzieci radcy przy Watykanie. W 1940 r. ukończyła w Rzymie kurs pisanie na maszynie, zaś jesienią tego roku rozpoczęła studia dla cudzoziemców na Uniwersytecie w Perugii. Jednocześnie posiadała status osoby internowanej.

Anna Poray-Wybranowska przy pracy w domu w Montrealu. Fot. ze zbiorów AIPN

Jesienią 1942 r. uzyskała dyplom nauczania języka włoskiego, zaś w czerwcu 1944 r. – tytuł doktora nauk politycznych. Miesiąc później wstąpiła do 2. Korpusu Polskiego. Początkowo służyła w działającej przy korpusie delegaturze Polskiego Czerwonego Krzyża, a następnie w szpitalu polowym 31. Kompanii Sanitarnej.

Wiosną 1945 r. wstąpiła do Pomocniczej Służby Kobiet. W jej ramach pełniła służbę w Archiwum i Muzeum 2. Korpusu Polskiego. W 1946 r. ukończyła Szkołę Podchorążych Rezerwy, uzyskując stopień kaprała podchorążego. Następnie służyła w Polskim Korpusie Przynależności i Rozmieszczenia w Wielkiej Brytanii.

Anna Poray-Wybranowska w sukni balowej. Fot. ze zbiorów AIPN

Działalność polonijna

We wrześniu 1947 r. wzięła ślub z mjr. Janem Poray-Wybranowskim. W 1949 r. Anna Poray-Wybranowska wraz z rodziną wyjechała do Argentyny. Pracowała we własnej firmie w Buenos Aires. Od 1954 r. mieszkała w USA. Po ukończeniu, w 1957 r., studiów bibliotekarskich na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku, rozpoczęła pracę w bibliotece uniwersyteckiej. Jednocześnie podjęła studia doktoranckie z romanistyki, które przerwała po śmierci męża w 1959 r.

W 1961 r. wyjechała do Kanady, gdzie znalazła pracę w bibliotece Uniwersytetu w Montrealu. Następnie pracowała jako bibliotekarka w miejscowej Izbie Lekarskiej, a potem na Uniwersytecie Quebecu. Zrobiła specjalizację w dziedzinie restaurowania starodruków. W 1971 r. ukończyła studia polonistyczne na Uniwersytecie w Montrealu, ale bez uzyskania dyplomu magistra.

**Anna Poray-Wybranowska w
bibliotece Uniwersytetu w
Montrealu. Fot. ze zbiorów AIPN**

Anna Poray-Wybranowska była bardzo zaangażowana w działalność społeczną związaną z kanadyjską Polonią (m.in. pracowała w bibliotece Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie, od 1977 r. jako jej kierownik, zaś w latach 1976-1980 jako sekretarz generalny PINK). Od 1979 r. kierowała Fundacją *Pro Justitia*, zajmującą się zbieraniem funduszy dla ubogich, działającą pod patronatem papieża Jana Pawła II. Na początku lat 80. brała czynny udział we wspieraniu opozycji „solidarnościowej” w Polsce jako członek Grupy Działania na Rzecz NSZZ „Solidarność”. W latach 1985-1992 współpracowała z polonijnym kanałem telewizyjnym w Montrealu.

Od końca lat 70. Anna Poray-Wybranowska współpracowała z Instytutem Pamięci Męczenników i Bohaterów Holokaustu *Yad Vashem* w Jerozolimie w sprawach związanych z nadawaniem tytułu Sprawiedliwy wśród Narodów Świata Polakom, którzy ratowali Żydów podczas II wojny światowej.

Na początku lat 90. współorganizowała Komitet dla Upamiętnienia Polaków Ratujących Żydów w Warszawie. W 2007 r. napisała książkę pt. *„Those Who Risked Their Lives”*, która zawiera spis Polaków ratujących Żydów. Była również dożywotnim członkiem Fundacji Polonii Światowej, Fundacji św. Andrzeja Boboli i Polskiego Związku Kawalerów Maltańskich oraz Polskiej Organizacji Społeczno-Kulturalnej i Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie. Posiadała odznaczenia polskie i zagraniczne.

Zmarła 25 lipca 2013 r. w Montrealu.

**Legitymacja Polskiego
Towarzystwa Sprawiedliwych
wśród Narodów Świata ze
zdjęciem Anny Poray-
Wybranowskiej. Ze zbiorów AIPN**

74

POLES WHO HELPED JEWS AT CZAJKOW (VOIV. TARNOBREZEG)
& vicinity during the German occupation

BERLIK, Sr.
BIEPICKI, Franciszek & Katarzyna & their children Krystyna (now
Dyl, Michał & Janina (born Kutas) & their daughter Irena
Dyl, Piotr & Michalina (born Macias) & their sons:
Dyl, Jan, husband of Irena, & his brothers: Michał & Feliks
DYRCE, Franciszek & Maria and their daughter
DYRCE, Irena married Dr. Elias Freeman
GAURK, Szczepan & Maria
GAURK, Franciszek & Anna and a 3rd GAURK at Czajkovo Północny
GAWLAK, Josef i Regina, born Dyl
GLADACI, Marianna, mother and her 4 children:
GLADACI, Josef i Franciszka
GLADACI, Stefan, Stanisław & Anna
HORN, family
KORONACI, (owl KUTAS), Stefan, lawyer, uncle of Irena Dyl
MACIAS, Jan & Helena
MACIAS, JEN-KRISTINA, Cousin of Jan
MACIAS, Mikolaj i Marianna, grandparents of Jan Dyl
ROGALA, Marianna] & Katarzyna from Staszow
SKORA, Andrzej & Marianna, mother & stepfather of Tutaks
SZEFFER family from Staszow
TUTAK, Antoni & Matylda & his brothers:
TUTAK, Michał, & TUTAK, Josef and others:
CIEGZDZIEWICKI, Witold, estate owner near Golejow
KROŚ, Antoni, parish priest at Oleśnica
NIEMIROWICZ, doctor at Staszów
SZCZECIŃSKA, Maria from Staszów
SZCZECIŃSKI, Tadeusz & Anastazja from Golejów
SZCZESNY, Stanisław
ZELIŃSKA, Wład from Staszów
SZMURKO, Janina from Staszów
Not verified by Polish courts yet

A. Poray

**Lista Polaków ratujących Żydów
podczas II wojny światowej w
Czajkowie w woj. tarnobrzeskim.
Ze zbiorów AIPN**

8

Szanowni Państwo,

Dowiedziałem się, że Państwo doznali pomocy w czasie wojny w
Polisce od Polaków Chłodzińców. Jak Państwo zapewne obojętnie
najmniejż tam pomoc była ryzykiem życia dla ratującego i jego rodziny,
a czasem i całej wioski. Za życie nie ma ceny. Wiem, że wielu z ura-
towanych udzieliło odwdzięczyć się w tym wyjątku, pomagając im, pacząc, ple-
niąc, i wyrażając ich do siebie iść, żeś to godnym wielkiej pochwał.

Als jest inny daleko ważniejszy i piękniejszy sposób okazania im
swej wdzięczności a to jest spowodowanie, by ci zacił ludzie zostali
uznani przez Państwo Izraela jako L.A. OBYWATELNI HONORARIUM.
Wzajemnie od THE VILNERS z serdecznej opinii Dylion, miał i prawo
do posiadania tamże drzewka w Aliei Sprawiedliwych, czy do przez nich
sących, o ile jeszcze żyją, czy to przez kopię E ich rodzin.

Nie jest to wcale trudne i nie wymaga za sobą kosztów, ani
zobowiązań finansowych. Wystarczy, by osoba uratowana sponiżała swoich
kolegów, umożliwiając im się do sąsiednich tu sędzieli z The Vilners,
po angielsku (najpraktyczniej) i udziela się z tym opowiadaniem do naj-
bliższego Komitatu Izraelickiego w miejscu, w jakim się powołuje
choroby] i tam w obecności władz te pismo podpisują, przynosząc ze sobą
dla celów identyfikacji jakis dokument ze swą fotografią, np. paszport.
Tak uwierzytelnione Państwa pismo powinno być wysłane pocztą poleconą
(czeka to trochę sammi) - do zarobienia fotokopii z niego dla siebie-
do The Vilners, P.O. B. 3477, Jerusalem 91034, Izrael. Tam Komitatu do
Spraw Sprawiedliwych zajmie się jego rozpatrzeniem i zapewne sam do
Państwa napiszcie, po angielsku adresować do Department of the Righteous.

Mnogo już ponad 45 lat od zakończenia wojny. Jest to więc ostatni
chwila, by dotknąć tak sprawiedliwego i szlachetnego czynu, który - wiem
o tym z wielu podobnych wypadków - przyniesie im swoim wielki radości
i szlachetnej dumy i zadovolenia, których nie ma zastąpić.

Zajmuję się tym od lat, zupełnie prywatnie i honorowo, całym po-
jęciem przez wiele lat w wielkiej zgodzie i pomocy przez przeważając
okres tego czasu nie stał do dzisiaj przedstawia swoim i obcy. W inter-
nie nie obu naszym narodo iszy przyjaźń i porozumienie, oparte na zna-
jomosci prawdy historycznej i o której było zdziwienie, ale i dobrej.
Znał miła i moja działalność tutaj przy Komitatu Żydowski, Komitatu Izra-
elskiego przedstawicieli The Vilners, a nie samymi The Vilners jaktem w starzy
kontaktach. Nie przeliczając dla miła Państwo niczego obwid.
W razie potrzeby sfoce uwolnić pomoc. Oczywiście wiele żyjących i, uram,
potwierdził odpowiedzi na ten mój list i bardzo im się zobowiązana za przez
zanie mi kopii obwidzenia Państwa złożonej w Komitatu Izraelicki.

Przesyłam najlepsze życzenia i wyrazy powazania

Anna Poray
3242 Gilebert, Montreal, P.O., HW 287, Tel. (514) 482-2798, Canada

**Wzór pisma wysydanego przez
Annę Poray-Wybranowską do**

**Żydów uratowanych przez
Polaków podczas II wojny
światowej. Ze zbiorów AIPN**

* * *

Kolekcja Anny Poray-Wybranowskiej została przyjęta do Archiwum IPN w 2019 r., otrzymując sygnaturę archiwalną IPN BU 3957. Główną część zespołu archiwalnego stanowią materiały związane z dokumentowaniem pomocy udzielanej Żydom przez Polaków podczas II wojny światowej. Wśród nich szczególne znaczenie posiadają akta spraw, które Anna Poray-Wybranowska gromadziła w związku z prywatną działalnością społeczną, polegającą na honorowaniu Polaków, którzy w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945 angażowali się w akcje ratowania ludności żydowskiej. Część powyższych spraw została zakończona przyznaniem tym osobom tytułu Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, w czym decydującą rolę odegrała Anna Poray-Wybranowska.

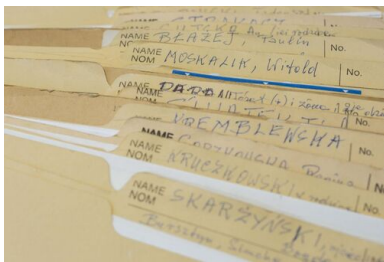
Pozostała część kolekcji to: materiały związane z działalnością Komitetu dla Upamiętnienia Polaków Ratujących Żydów, utworzonego w 1998 r. w Warszawie, m.in. z inicjatywy Anny Poray-Wybranowskiej, materiały biograficzne Anny i Jana Poray-Wybranowskich oraz ich dzieci, w tym fotografie, a także materiały rodzinne Popielów, Wybranowskich, Krasickich i Chłapowskich.

**Dokumenty osobiste Anny Poray-
Wybranowskiej. Fot. AIPN**

Dokumenty osobiste Anny Poray-Wybranowskiej. Fot. AIPN

Korespondencja dotycząca Polaków ratujących Żydów podczas II wojny światowej. Fot. AIPN

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ